

avtorica utemeljeno sklepa, da "norm emocionalnega omejevanja na delovnem mestu ni mogoče razumeti brez upoštevanja odnosov moči med delodajalci in delojemalci" (221). Medtem ko v tem pojavu avtorica ne odkriva bistvenih novosti v sodobni družbi, pa osvetljuje tudi nov, vzporeden proces razkrivanja in emancipacije čustev ter iskanja užitkov v zasebni sferi pripadnikov in pripadnic potrošniške družbe "obilja", ki pa ne poteka pod strogim nadzorom. Vendar to še ne pomeni, kot je prepričana avtorica, da bi "človek razuma" odhajal, prihajal pa nov "človek čustev", kajti "sodobne družbe ustvarjajo tako (nove) omejitve in izgube kot (nove) možnosti čustvovanja - v zasebnem in (tudi) v javnem svetu (dela)." (242).

Še bi lahko naštevali spoznanja, ki spodbujajo večplastno (pre)mišljanje o specifičnosti civilizacije, v kateri smo, in o nas kot posameznikov/cah samih, o naših čustvenih stanjih. Bodi dovolj! Če to, kar je omenjeno o knjigi Z. Šadl, gotovo vabi k branju ne le sociologe/inje, temveč širši krog heročnega občinstva.

Ob tem vabilu naj še posebej poudarim, da je ta knjiga izvirno znanstveno delo tako z vidika splošnega stanja sociološke teorije kot glede na empirično raziskovanje družbene konstrukcije čustev v slovenski družbi. V prvem smislu je izvirnost v integralnem zgodovinskem pristopu, ki se pri obravnavi konstruiranja čustev kaže v razkrivanju medsebojnega učinkovanja vseh relevantnih sestavin človeškega (individualnega in kolektivnega) delovanja od makro do mikro družbene ravni in povezanega s spolno ter socialno hierarhijo. Izsledki analize regulacije čustev v omenjenem obdobju na Slovenskem pa predstavljajo pionirski prispevek k sociološkemu pojasnjevanju dinamike slovenske družbe in hkrati dokaz spoznavne plodnosti avtoričinega pristopa.

Kljub vsem vrlinam knjige, vendarle ne morem mimo obrobne opazke (založniku), da bi se ob skrbnem lektorskem in korektorskem delu lahko odpravile nekatere majhne napake - končno tudi ta proizvod nastopa na trgu kot blago. Ne glede na to, na knjižnem trgu je delo, ki ga bo v bodoče potrebno upoštevati tako pri ustvarjanju

novega znanja kot pri prenašanju tega znanja na vseh ravneh izobraževanja.

Blaž LENARČIČ

Ida Hojnik Zupanc

Samostojnost starega človeka v družbeno-prostorskem kontekstu

Znanstvena knjižnica FDV, Ljubljana 1999

V dvajseto stoletje je človeštvo vstopilo s prepričanjem, da bo v populacijskem smislu to stoletje otroka. Že v sredini stoletja pa je postalo očitno, da smo na pragu staranja prebivalstva, ki bo v razvitih deželah doseglo svoj vrhunec v prvi polovici enaindvajsetega stoletja, ko se bo postarala tako imenovana baby-boom generacija, rojena v desetletju po drugi svetovni vojni.

V 21. stoletje vstopamo z globalnim družbenim problemom staranja prebivalstva, pred katerim si ne more zatiskati oči nobena moderna država. Populacijski problemi povezani s staranjem in starostjo so postali vse bolj prisotni in očitni, kar zahteva izgrajevanje novih družbenih in medgeneracijskih odnosov. Glede na to, da je delež stare populacije vse večji, pa smo priča tudi njenemu osamosvajanju.

Tako je kot prvi večji mednarodni korak k urejanju teh problemov Organizacija združenih narodov razglasila leto 1999 za mednarodno leto starejših ljudi, ki se je pri nas zaključilo z izdajo najbolj celovite sociološke preučitve temeljnih vprašanj organizacije bivanja ostarelih. Knjiga *Samostojnost starega človeka v družbeno - prostorskem kontekstu* žal že pokojne Ide Hojnik-Zupanc predstavlja temeljne prostorsko sociološke osnove za uveljavljanje socialne gerontologije pri nas.

Glavna izhodišča za nastanek pričujočega dela je v predgovoru predstavil avtoričin mentor Zdravko Mlinar. Prvo izhodišče je povečevanje strukturnega deleža populacije stare nad 65 let, ki nakazuje povečevanje deleža odvisnih prebivalcev v času, ko postaja vse večja vrednota samostojnost. Drugo izhodišče je prostorsko-sociološke narave, kajti s tem, ko avtorica izpostavlja dolgoroč-

ne procese družbeno-prostorske preobrazbe in obenem povečuje možnosti predvidevanja sprememb v prihodnosti, omogoča teoretsko poenoteno pojasnjevanje številnih fragmentiranih obravnjav problematike ostarelih. Zadnje izhodišče pa izvira iz njene osebne motiviranosti, ker, kot pravi Mlinar, problematika ostarelih ni bila zanjo le ena od številnih možnih tem preučevanja, ampak je že vseskozi predstavljala njeno temeljno poklicno preokupacijo.

Teza, na kateri avtorica utemeljuje svojo razpravo je, da so razvojni procesi spodbudili in omogočili osamosvojitve ljudi na individualni ravni, medtem pa je na sistemski ravni njihova osamosvojitve neuravnovešena z njihovo globalno odvisnostjo. Po njenem mnenju se je sistem v večji meri odzival na funkcionalne potrebe starejših kot pa na izkoriščenost njihovih delovnih potencialov, ter tako staro populacijo priznal kot družbeno kategorijo s posebnimi potrebami. Na ta način se staremu prebivalstvu povečujejo možnosti za funkcionalno osamosvajanje v bivalnem okolju, pa se povečuje globalna odvisnost od sistema. "Večja individualna samostojnost na eni strani terja večjo globalno povezanost na drugi strani" (str.18). Na ta način stara populacija pridobiva posredne ali neposredne možnosti vplivanja na sistem in tako postaja integrativni element sistema. Teoretična izhodišča samostojnosti in povezanosti v družbeno-prostorskem kontekstu so ključna za razumevanje problema, s katerim se avtorica ukvarja. Samostojnost se zaradi omejenosti telesnih funkcij v starosti zelo zmanjša. Individualno zaznavanje upadanja telesnih sposobnosti pa je v veliki meri odvisno tudi od prostorsko-družbenih pogojev. Kajti okolje, ki deluje spodbudno in podporno, popolnoma drugače vpliva na posameznika kot okolje, ki se sploh ne odziva na zmanjšanje individualnih možnosti za samostojno življenje.

Pojem družbeno-prostorski kontekst oziroma prostorsko-družbeni kontekst, kot osnova te razprave, ima svoj izvor v dveh razlogih: prvič, v starosti je fizična dimenzija prostora življenjsko pomemben dejavnik individualne samostojnosti z vidika bivanjskih pogojev ter z vidika premagovanja pro-

storskih ovir in razdalj. Funkcija prostora se spreminja v dveh smereh, ena smer je fizično preoblikovanje, druga pa je uvajanje telekomunikacij in informacijske tehnologije v vsakdanje življenje, zaradi česar fizične ovire izgubljajo pomen v vsakdanjem življenju. Drugo izhodišče pa je v družbenih dimenzijah prostora, ki se nanašajo na odsotnost in hkrati vključuje družbene entitete, s katerimi posameznik stopa v bolj ali manj neposreden odnos z različnimi institucijami, sistemi ter drugimi posamezniki.

Sledi vprašanje, ali sta samostojnost in individualizacija različna ali enoznačna pojma, na katero avtorica poskuša odgovoriti s primerjavo socioloških in psiholoških opredelitev teh dveh pojmov naših ter tujih avtorjev.

Za boljše razumevanje osamosvajanja stare populacije je neizbežen pregled družbeno-razvojnega trenda njenega osamosvajanja od tradicionalne lokalne skupnosti prek moderne v postmoderno družbo. V tradicionalni družbi je stara populacija zelo vplivna, kar ima po avtoričinem mnenju izvor predvsem v posesti materialnih sredstev, s predajo teh sredstev mlajši generaciji pa izgine tudi moč odločanja, čemur sledi sprememba statusa. Z upokojevanjem je družba institucionalizirala starost in v taki družbi lahko govorimo o starih ljudeh kot o družbeni kategoriji. Sedanje stanje v družbi, ki ga zaznamujejo predvsem družbena neravnovesja, je opredeljeno kot prehod v postmoderno družbo.

Odnos posameznika do fizičnega prostora avtorica razkriva skozi družbeno-prostorsko interakcijo. Ta odnos posameznik - prostor se s starostjo spremeni, predvsem zaradi oteženih gibalnih sposobnosti ter zmanjšanja intenzivnosti medosebnih stikov. Takšne razmere pripeljejo do omejitve življenja posameznika le na bivalno okolje, posledica tega pa je osamljenost.

Posebna pozornost je posvečena analizi individualne (ne)samostojnosti, ki jo v starosti pogojuje posameznikovo zdravstveno stanje ter osebna zrelost kot rezultat osebne zgodovine. Kajti osebna zgodovina je tista individualna sestavina, zaradi katere je različnost posameznikov v starosti najbolj izrazita, je namreč izraz spleta ponotrjanje

kolektivne identitete in pomembnih dogodkov v posameznikovem življenju.

V prikazu dejavnikov iz okolja, ki spodbujajo (ne)samostojnost, so posebej poudarjene formalne (storitve) in neformalne (družina) mreže pomoči v bivalnem okolju. Dodana pa je tudi empirična študija organiziranih storitev na primeru mesta Ljubljane.

Na koncu avtorica razpravlja o novi tehnologiji, ki ima funkcijo odpravljanja omejene samostojnosti v starosti, po drugi strani pa je pripomoček medicini za podaljševanje življenja. Zlasti se posveti procesu uvajanja alarmnih naprav kot implementacije socialne inovacije.

Knjiga vsebuje 28 tabel in 7 slik ter obsežen seznam uporabljene literature, kar je za pričakovati, saj je to delo avtoričina doktorska disertacija.

Samostojnost starega človeka v družbeno – prostorskem kontekstu se ukvarja s problemi, o katerih nas večina mladih sploh ne razmišlja ali pa jih niti ne opazimo, kar pa se bo v prihodnosti moralo spremeniti. Kajti dejstvo je, da je Slovenija prestopila rob demografskega praga, saj je delež starejših od 65 let dosegel že 13% celotnega prebivalstva. Ta delež pa se bo, po napovedih strokovnjakov, v manj kot dvajsetih letih povečal na 19%.

Z različnimi aktivnostmi ob mednarodnem letu starejših smo bili deležni sporočila, da si moramo v prihodnje vsi prizadevati za družbo, ki bo oblikovana po meri vseh generacij.

Matjaž URŠIČ

Barbara Verlič-Christensen

Revitalizacija mest skozi teorijo vrednostnih razlik

Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 1999.
132 str., št. enot (viri in literatura): 72.

Prostorske spremembe predstavljajo enega ključnih izzivov s katerimi se sooča družba na pragu novega tisočletja. Politične spremembe, v povezavi s tehnološkimi, ekonomskimi in kulturnimi, tvorijo konglomerat vplivov, ki se izražajo v spremenjeni

prostorski strukturi. Produkt teh delovanj so tudi novo nastala vrednotna razmerja v prostoru, s katerimi prihaja do reorganizacije nekaterih socialno-strafikacijskih praks.

To problematiko nam skuša avtorica približati s pomočjo analize teorije vrednostnih razlik v urbanem prostoru. Omenjeno teorijo aplicira na ravni mikro nivoja (analize stavb, poslovnih zgradb in predvsem stanovanj) v prvem delu knjige, ki jo pozneje razširi na makro nivo širšega mestnega prostora (drugi del knjige) in se osredotoči na njegovo prenovu in razvoj. Zaradi izredno kompleksne narave problematike, je tematika povsem ustrezno zožena na obravnavo socialne in gospodarske revitalizacije mestnih površin ali stavbne strukture skozi prizmo teorije "gentrifikacije" oziroma socialne revitalizacije. V nekaterih tekstih poznana tudi pod imenom "urbana reciklaža" (urban recycling) in čiščenje (filtering up), gentrifikacija predpostavlja obnovo - regeneracijo cenenih, nevzdrževanih in posledično neprofitnih območij, ki se jim na ta način močno poveča ekonomska vrednost. Ta pojem ima lahko v določenih kontekstih tudi negativen prizvok, saj tako vrsto prostorskih sprememb spremljajo tudi različne oblike špekulacij - malverzacij, na račun nižjih slojev prebivalstva. Metoda, uporabljena v knjigi, sloni predvsem na dveh konceptih, ki sta predstavljena v prvem delu knjige z naslovom Revitalizacija mesta skozi rasežnosti najemnih in vrednostnih primanjkljajev - "gentrifikacija skozi rentni razkorak in vrednostni razkorak". Gre za takomenovana analitska pojma "rent gap" (preveden kot najemniški razkorak, primanjkljaj) in "value gap" (preveden kot vrednostni razkorak, primanjkljaj). Prvi je opredeljen s pomočjo Neil Smithove definicije rentnega razkoraka, ki naj bi skušal izraziti razliko med dejanskim ter možnim donosom neke lokacije in zgradbe glede na njeno izrabo in kakovost v prostih tržnih pogojih. Drugi pojem (povzet po Crisu Hamnettu) pa oenjuje razliko med vrednostjo zgradbe ob določeni funkciji namembnosti in zaščiti njenih uporabnikov ter zgradbo, če ti ukrepi ne bi obstajali, torej prazno. Posebej velja poudariti izvor pojmov, saj njuna razlika, vsaj delno, nakazuje tudi razliko v pravnih,